

Vörös Ferenc: Családnévutatók Szlovákiában. Szociolingvisztikai tanulmány négy település családnévhasználatának tükrében. Balony, Diósfőregpatony, Kiscétény, Nagycétény. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 2004. 592 l.

0. A Csallóközi Kiskönyvtár sorozatban, annak 31. köteteként jelent meg Vörös Ferencnek a mai államhatárainkon kívül élő magyarsághoz sok szállal kötődő vaskos (elsősorban) névtani monográfiája. Értékei közül elsőként említhetjük, hogy benne a szerző hazai kutatóként szakterületén elsőnek olyan tudományos vizsgálatra vállalkozott, amellyel tágabb földrajzi környezetünknek, a Kárpát-medencének az areális névtani feltárásaihoz kapcsolódik. Igen időszerű és indokolt volt a könyvben bemutatott feltáró munkát elvégeznie, mivel a magyar személynévutató napjainkig a kelleténél kevesebb figyelmet szentelt a határainkon túli, kisebbségi helyzetbe került magyarság körében felvetődő onomatológiai kérdéseknek. Ennek következtében nem állnak rendelkezésünkre olyan összefoglaló munkák, amelyek alapján átfogó képet alkothatnánk a környező országokban élő magyar nyelvű és magyar nemzetiségű személyek nevében végbement folyamatokról. A szerzőhöz hasonló (határainkon túli) adatmennyiséggel – az övéhez hasonló sok szempont alapján, a változást és az állapotot egymás után bemutatva – pedig egyáltalán nem találkozhatunk a magyar névtani szakirodalomban. Az előbbiekből következően mondhatjuk azt is, hogy ez az első monográfia, amely bizonyos szlovákiai magyar régiók (települések, illetőleg az utóbbi évtizedekben elszlovákosodott magyar falu, Kiscétény) családnévanyagát veszi számba és elemzi a névtan különféle szempontjai szerint. Mivel a kiadvány egyrészt bemutatja az egyes települések család- és keresztnévrendszerének a módosulásait, másrészt az egyes névgyedekben és azok használatában, viselésében bekövetkezett változásokat, változtatásokat, ezáltal feltáró fejezeteivel több más szakterülethez is kapcsolódik, s nyújt számukra adalékokat a viszonylataik megismeréséhez. Így például alkalmas alapvető szemlélyiség- és nemzetiség-lélektani következtetések levonására, szemléletesen mutatja a szláv migrációt s a magyar identitás állapotát, az anyakönyvi hivatalokban folyó harcot a lelkekért, elsősorban pedig arról győzi meg az olvasóját, hogy a mai Dél-Szlovákiában a 20. században zajlott impérium- és politikai rendszerváltozások szoros összefüggésben vannak az ott (és azokban az évtizedekben) élt magyarság személyneveinek az állapotával, illetőleg használati módjaival, mintegy meghatározzák az utóbbiakat. Végső soron tehát e könyv sajátos szemléletmódjával áttekinti az egész 20. századi (cseh)szlovákiai magyar történelmet, s meggyőzően bizonyítja, hogy a jogfosztottság következményei nem értek véget az 1948-as kommunista hatalomváltással, sőt lényegileg máig hatnak, hiszen a hontalanság éveiben következett be az a gyökeres fordulat, amelynek egyértelmű folyamányai napjaink erőteljesen szlovakizált névanyaga a felvidéki magyarság körében.

A szerző kötetét 12 szerkezeti egységre tagolta: ebből az első kilenc a szöveges kifejtő részeket tartalmazza, az utóbbi három pedig a kiegészítő információkat.

1. Az első, a *Bevezetés* (9–10) a tudományos munkák hagyományait követve előrevetíti a témáját, az azzal való foglalkozás indokait, a megoldandó feladatait, a vizsgálat főbb szempontjait. A szerző elsődleges célként megjelöli, hogy egyrészt az egész szlovákiai magyarságra jellemző általános, másrészt területenként a földrajzi helyzetből, a nyelvi környezet különbségeiből adódó, így külső hatásoktól meghatározott, bizonyos településcsoportok közösségeire jellemző sajátos névtani folyamatokat, hatásokat, személynévi következményeket szándékozik bemutatni (1896-tól 1999-ig).

E céljának megfelelően választotta ki kutatópontjait, azokat a településeket, „amelyek történelmi sorsukat, szociolingvisztikai jellemzőiket és névtani sajátosságait tekintve bizonyos mértékig képesek reprezentálni a jelenkori és a 20. századi (cseh)szlovákiai magyarságot” (9). Emiatt esett a választás Balonyra (Baloň), Diósförgepatonyra (Orechová Potůň), Kiscétényre (Malý Cetín) és Nagycétényre (Velký Cetín). A négy település közül az első kettő a Csalóközben, kompakt magyar nyelvterületen található, a másik kettő pedig a magyar–szlovák nyelvhatáron. Ez utóbbiak egyikének, Kiscéténynek a lakossága az 1920-as évektől nyelvet váltott.

2. A második fejezet (11–48) *Általános kérdések* címmel gazdag névtani szakirodalmunknak csak azon feldolgozásait veszi számba, amelyek közvetlenül elméleti vagy gyakorlati kiindulásul szolgáltak a sokirányú elemzéshez. A vizsgált kisközösségek sajátos történelmi, politikai helyzete és annak a mintegy száz év alatt lezajlott változásai következtében bizonyos elméleti kérdések, fogalmak tisztázására, egyértelmű körülhatárolására, pontosítására is szükség volt. Ilyenek a *névváltozás*, a *névváltoztatás*, az *írásképek változtatásai*, a *tükörfordítások*, a *névtáirások* s az utóbbiak mai magyar és szlovák helyesírás szabályozásának és gyakorlatának a különbségei, a *névviselés* és a *névhasználat*.

A *Történelmi és szociolingvisztikai háttértényezők* (49–75) címet viselő harmadik fejezet különböző szaktudományok (történelem, szociológia, szociolingvisztika) eredményeire támaszkodva sorra veszi azokat a történelmi sorsfordulókat, amelyek a felvidéki magyarság életét, nemzete egészéhez, valamint a (cseh)szlovák nemzethez való viszonyát befolyásolták, sőt alapvetően meghatározták a 19. század végétől a 20. század végéig. Azokat a folyamatokat tekinti tehát át, amelyeknek következményeként az egyes beszélőközösségek helyzete anélkül változott meg több ízben is, hogy a lakhelyüket elhagyták volna. A (politikai döntések és a világtörténelmi események következtében) változó államhatárok további olyan tényezők egész sorát idézték elő, amelyek közvetlenül hatottak a felvidéki magyarok személyneveire, azok használatára, viselésére stb. Történelmi korszakok szerint haladva, de folyamatosan is a jelenségek egész sora tartozik ide: a kozmetikázott (cseh)szlovákiai népszámlálások adatai, a nemzetiségi hovatartozás manipulációi, a cseh hivatalnokok inváziói, a kisebbségek jogi státusát meghatározó törvények, rendelkezések, a „kollektív bűnösség” terhe, a lakosságcsere, a kitelepítések, a reszlovakizáció, a magyar nyelv használati színtereinek a beszűkítése, az anyanyelvi iskolázás lehetőségeinek a korlátozásai, a magyar személynevek szlovákos formájú rögzítése az anyakönyvekben, a női nevek szlovákosítása. Ugyancsak a térség 20. századi történelmi eseményeinek a következménye, hogy a szlovákiai magyarság túlnyomó többsége falun él, mint ahogy az is, hogy napjainkra teljesen kétnyelvűvé vált. Az utóbbinak különösen jelentős kihatása van a közösség névadási és névhasználati gyakorlatának alakulására.

A kötet következő, *A kutatópontok* című szerkezeti egysége (76–105) alaposan indokolja a vizsgálatba vont települések választásának ésszerűségét, majd egyenként jellemzi őket. A vizsgálathoz szükséges részletességgel ismerteti meg a négy nyugat-szlovákiai falu földrajzi elhelyezkedésével, történelmével, népességével, etnikai és felekezeti összetételével, illetőleg ezek arányainak 20. századi változásaival.

Két rövid, az 5. (*Az anyaggyűjtés módja és forrásai* című) és a 6. (*Az anyakönyvezés* című) fejezet (106–7; 108–18) a gyűjtött személynévanyag hozzáférési lehetőségeiről, az 1896. október 1-jétől kezdődő állami anyakönyvezés és (annak elérhetetlensége miatt) az egyházi anyakönyvek felhasználásáról tájékoztat. A kutatás szempontjából a forrásokkal kapcsolatban a legjelentősebb változás az 1920-as évek elején bekövetkezett nyelvváltás volt, amikor a magyar nyelvű dokumentációt szlovákkal cserélik fel, és a bejegyzéseket is szlovák nyelven írják.

Az első hat szerkezeti egység tehát valójában a kutatás körülményeiről, a téma sokféle és sokfelé kapcsolódásáról, a névváltozásokat, névváltoztatásokat, szlovákosítást szolgáló nyelven kívüli jelenségekről szól. A 7., *Az alkalmazott tipológia főbb alapvetései* (119–48) című fejezet viszont már előkészíti a szerző önálló elemzését. A bemutatandó téma összetettségére utalva egyértelművé teszi, hogy teljes feltárásukhoz nem elégséges csupán egy-két oldalról érinteni a családnevek lé-

nyegi viszonylatait, ezért a gyűjtött szlovákiai (felvidéki) családneveket a kötet következő szerkezeti részében 14 elkülönített szempont alapján mutatja be.

3. *A családnevek* című fejezet az értekezés gerincét alkotó 8. s egyben az egésznek a legterjedelmesebb egysége (149–437), az említett 14 szempont alapján (ugyanennyi alfejezetben) tárja fel a négy település családneveinek az összefüggéseit.

Az időbeliség szempontjainak (149–68) az érvényesítésével (korábbi századokból ránk maradt források tanúságait felhasználva) kiderül például, hogy vannak-e, s ha igen, melyek az úgynevezett őshonos, vagyis törzsökös nevek az egyes településeken, de az is, hogy melyek az adott időintervallumon belül először felbukkanók.

Terjedelmes alfejezet a *Földrajzi szempontoké* (168–210). A térbeliség figyelembevételével sokféle következtetés levonására alkalmas. A szerző megvizsgálja a települések leggyakoribb családneveit az egész időszakban, majd alkorszakonként külön-külön is, hogy felderítse, melyek a térség jellemző családnevei. Emellett a II. világháborút kiemelten fontos korszakhatárnak tekintve, megfigyeli az ezen időhatár utáni főbb családnév-változási tendenciákat. Kiderül egyrészt, hogy a két Zobor-vidéki faluban lényegesen több szláv eredetű családnév található, mint a csallóköziekben. Másrészt az is, hogy a II. világháborút követően az előbbi két település névanyaga arányait tekintve szintén nagyobb mértékben gyarapodott szláv eredetű elemekkel, mint az utóbbiak. Ez a jelenség mindenképpen összefügg a lakosság etnikai összetételének a változásával is.

Többféle nemzetiségű vidéken eddig feltáratlan ismeretekhez juttatnának az *Etnikai szempontok* szerinti vizsgálatok (210–8). Sajnálattal állapítja meg azonban Vörös Ferenc, hogy „a családnevek viselőjének etnikai hovatartozását sem a szláv, sem a magyar népesség esetében nincs módunkban nyomon követni. Erre egyedül a zsidóságnál nyílik lehetőség” (211). Róluk azt tudta rögzíteni, hogy egy-két kivétellel német eredetű családnevet viseltek.

A vizsgálat eredményeként kiderült, hogy az anyakönyvekből gyűjtött családnévanyag csupán csekély mértékben használható *Dialektológiai szempontok* (218–24) érvényesítésére, valamiféle nyelvjárási következtetések levonására. Mindössze néhány hangtani jelenség tűnt elő a négy település anyagában. A Zobor-vidék családneveire a palóc nyelvjárásnak megfelelően inkább az illabiális magánhangzós formák jellemzők, így például a *Veres, Gyepes, Bekes* névalakváltozatok, a csallóközиеk pedig a labiálisak: *Vörös, Fördös, Sörös, Csölle, Szűcs, Szöcs*.

Többoldalú megközelítést tennének lehetővé a *Társadalmi szempontok* szerint végzett vizsgálatok, kötetünk szerzője azonban elsősorban egyre összpontosított. Szembetűnő volt számára (csak az 1960-ig terjedő időszak adatait vizsgálhatta ebből a szempontból), hogy az adatok jelentős számában az egyes személyeknek az anyakönyvbe hivatalosan bejegyzett névformái nem egyeztek meg az általuk saját kezűleg aláírt formákkal. Adatai szerint különösen az államváltások következtében bomlott meg több időszakban is az összhang a hivatalos névírás és az írott névhasználat között. A Trianont megelőző időkben használt magyaros alakok az autográf aláírásokban a négy településen nem egy időben, nem egyforma mértékben és módon változtak meg. E jelenség is elsősorban a zoboralji két falut érintette nagyobb mértékben. A folyamat első lépéseként 1922-től alapvetően a keresztnévek szlovákra váltása figyelhető meg az autográf aláírásokban, majd némi késéssel megindul a családnevek szlovákos átírása is. Legszenbetűnőbb jelenség az átírt családnevek között a bejelentők aláírásában a magyar *s, cs* betűknek a szlovák *š, č*-re váltása, majd fokozatosan az egyéb betűk mellékjelezése. Következő lépésként a magyaros névsorrendet a szlovákos váltja fel. Mindezen folyamatok természetesen mindenféle következtetlen megoldásokkal, magyaros és szlovákos kevert formákkal történtek. A nagycétényi anyakönyvekből egyértelműen kiténik, hogy „a szlovákos aláírások két időszakot jellemeznek markánsan. Az egyik az 1920-as évek közepétől 1933-ig tart, majd a folyamat teljesen megszakad. Görbéje a maximális értéket 1930-ban éri el. Az aláírások tekintetében nem kell megvárni az 1939-es magyar hatalomváltást, mert már 1934-től visszaáll az 1924 előtti rend. Az újabb, de ekkor már látványosnak számító fordulatot az 1945-ös csehszlovák hatalomváltás hozza. A jogfosztottság éveiben – amely hivatalosan 1945 kö-

zepétől az 1948-as februári kommunista hatalomátvételig tart – drámaian csökken a magyar aláírások száma. Helyüket ezzel párhuzamosan a szlovákos aláírások veszik át. A folyamat tovább tart, mint az államilag is deklarált jogfosztottság, de a tetőpontot az 1948-as év jelenti. Ekkor a bejelentők 88,2%-a szlovákosan ír alá, s mindössze 11,8% neve szerepel az anyakönyv lapjain magyaros formában. Bátran megállapíthatjuk, hogy a szlovákul aláíró 88,2%-nak a többsége nem meggyőződésből, hanem félelemből tette ezt. Erre utal a két görbe 1948 utáni ellentétes irányú mozgása. A jelenség a megfélemlített nyelvhasználat részeként értelmezhető, amelyről a vonatkozó szakirodalom mind ez ideig csak utalásszerűen tett említést. Itt tehát nemcsak azzal kell számot vetni, hogy a hatalom a névviselésbe erőszakosan beavatkozik, hanem azzal is, hogy a félelem légköre a nyelvhasználat mikéntjére is kihat. Különösen akkor, amikor azt hivatalos közeg előtt kell gyakorolni” (254).

A Zobor-vidéki anyakönyvekből nyomon követhető, hogyan szorul vissza a női bejelentők aláírásaiban a magyar *-né* asszonynévképző, és hogyan nyomul helyére a szlovák *-ová* képző.

A két csallóközi falu forrásaiból úgy tűnik, a kompakt magyarlakta területeken az egyének aláírásai alapján is egészen más a helyzetkép, hiszen a fent említett kritikus időszakokat kivéve jóval erősebben tartják magukat a magyaros névaláírási formák, e vidéken „a hatóságok az 1945–48 közötti teljes jogfosztottsággal sem tudták meggyökereztetni a magyar identitású egyének névhasználatában az anyakönyvek hasábjain erőszakosan szlovakizált keresztnévalakokat” (238). Mindenestre „a bemutatott jelenségek jól rávilágítanak arra a folyamatra, amelynek során az újonnan berendezkedő cseh-szlovák hatalom a magyar ajkú lakosság nevét is birtokba akarta venni, s ennek révén is igyekezett felgyorsítani az asszimilációt” (258).

A *Vallási, felekezeti szempontok* szerinti vizsgálatot (258–80) csak korlátozott mértékben tudta elvégezni Vörös Ferenc, mivel a négyből három település nem mutat lényeges felekezeti megoszlást, döntően római katolikus vallásúak (voltak) a lakosai. Az egyetlen kivétel Diósförgepatony, amelyben ötféle felekezet létezett. Jellemző, hogy a falu reformátusainak a döntő többsége magyar eredetű nevet visel, a római katolikusoknak és az evangélikusoknak pedig mintegy négyötöde. Az utóbbi két vallás híveinek a 14,18, illetőleg 16,67%-a szláv/szlovák, illetve német eredetű névvel bír.

4. Különböző tudományok kutatásához nyújthatnának adalékokat az *Etimológiai szempontok* alapján (280–308) elvégzett családnév-rendszerezések, hiszen e személynévi kategória eredet szerinti megoszlása összefügg első névviseelőik egykori földrajzi lakóhelyével, a letelepedésekkel, bizonyos népcsoportok egymásra telepedésével, keveredésével, a későbbi népmozgásokkal, a külső és belső migrációval stb.

Az egyes családnevek eredetét tekintve az összesítésekből az derült ki, hogy mind a négy településen a magyar eredetű családnevek képezik a legnagyobb csoportot, természetesen arányaikat tekintve eltérő módon. A csallóközi falvakban a teljes családnévállományban több mint négyötödét teszik ki, a zobor-vidékiekben viszont megközelítően a felét. Az idegen eredetű családnevek között (népeink egykori szoros érintkezései, keveredései, betelepülései következtében) meghatározó a szerző által szláv/szlováknak nevezett kategória, de szintén a települések földrajzi helyzetétől függően ugyancsak eltérő arányokkal. A déli településeken az arányuk alig haladja meg a 10%-ot, az északiakon ellenben kis mértékben a 40%-ot is felülmúlja. Feltűnő, hogy a szlávon kívül az egyéb idegen eredetű családnevek milyen csekély arányban vannak jelen az adott régiók névállományában. Még valamelyest a német eredetűek csoportja emelkedik ki közülük, településenként eltérő módon, 2–6%-os előfordulásával.

A kiadvány egészét tekintve különösen jelentős alfejezet a *Névlettani szempontok* című (308–25), hiszen ebben tekinti át a szerző korszakonként és településenként, milyen módokon, fokozatokkal, átmenetekkel, ingadozásokkal, következetlenségekkel stb. zajlottak a családnevek szlovákosítási folyamatai. Feltárja, hogy az 1922. évtől hogyan válik egyre nagyobb intenzitásúvá a (kereszt- és) családneveknek a magyartól eltérő mellékjelezéssel és szlovák helyesírással történő hivatalos átírása (pl. *Baláži, Berkeš, Borbél, Kőna, Mésároš, Sabo* stb. – 318). „A nők családneve

volt leginkább kitéve a nagy változásoknak. Esetükben nemcsak egyes betűk mellékjelezésére került sor, hanem az 1922-es év elejétől-közepétől – községekként eltérő kezdettel és mértékben –, egyre intenzívebben ragasztották hozzájuk az *-ová* (~ *-á*) birtokos név-, illetve melléknévképzőt. Tették ezt akkor is, ha egyértelműen magyar identitású volt a név viselője” (324). A női névképző a második világháborút követően szinte „természetes” tartozékává vált a női neveknek. Olyannyira, hogy az 1990-es évek közepétől, amikor az *-ová* elhagyásának már hivatalosan sem volt akadálya, akkor sem szaporodtak meg a magyar lakosság körében az annak elhagyásával használt hivatalos női családnévi alakok. Az utóbbi jelenség nem csupán a megszokással, a beletörődéssel magyarázható, hanem elsősorban a névviselő egyéneknek a politikai hatalomtól, a hátrányos megkülönböztetéstől való félelmével.

A családnevek elterjedtségének, megterhelésének a bemutatása általában fontos részét képezi a magyar családnévkutatásoknak. Ezt a hagyományt követi Vörös Ferenc is a *Névgyakorlási szempontok* című alfejezetével (325–30), illetőleg a kötet végén található *Mellékletekkel* (465–579). Az utóbbiban sorakoztatja fel szintén településenként, korszakonként, sőt a II. világháborút megelőző és az azt követő főbb időszakok szerint összevontan is névgyedeit a névviselők abszolút számának és százalékarányos részesedésének a rendjében, ezáltal világossá téve az egyes családnevek megterhelésének a változását, kihalását, illetve az adott településen történő felbukkasását, a névrendszerben elfoglalt helyének módosulásait.

5. A *Jelentéstan* szempontok című alfejezetben (331–51) a szerző a magyar és szláv/szlovák családnevekben az azok nyelvi előzményeinek a jelentéseit tekinti vizsgálata kiindulásának, s ezek alapján alkotta meg kategóriáit. Az utóbbiakban tapasztalt (magyar és szláv/szlovák nyelvi) azonosságokról, különbségekről tárja elénk állásfoglalását. Összesítéséből jelentős eltérésnek látszik, hogy a magyar családnevek keletkezésekor a szláv/szlovákhoz viszonyítva lényegesen nagyobb szerepet kaptak a keresztnévi és a helynévi előzmények.

Szorosan érintkezik e jelentéstan elemzéssel *A névadás indítékainak szempontjai* címet viselő alfejezeté (352–8). A településenként, valamint a magyar és a szláv/szlovák eredetűek csoportjában külön-külön végzett összegzések alapján bebizonyosodott, hogy mindegyik részrendszerben ott találhatók a legfontosabb névadási motivációk között a külső-belső tulajdonságra, az egykori lakó-, származási helyre, az őshöz, rokonhoz, nemzetséghez való tartozásra és a foglalkozásra utalások, természetesen némileg eltérő arányokkal és sorrenddel.

A *Szófajtani szempontok* (358–68) szerint rendszerezett családnevek azt igazolták, hogy nagyfokú hasonlóság mutatkozik a magyar és a szláv/szlovák nevek alapjául szolgáló nyelvi eszközök körében is. Mindkét nyelvben döntően főnevek és melléknevek játszottak szerepet azok megalkotásában, szintén némiképp más-más mértékben. A legfeltűnőbb eltérés az igei eredetűek kategóriájában mutatkozik, a magyar nevek csoportjából lényegében teljesen hiányoznak a szláv/szlovák kategóriára jellemző *Navrátil*, *Nevidal*, *Pospíšil*; *Dolezaj*, *Kuszaj* stb. típusú elemek.

6. A *Morfológiai szempontok* című s egyben a legterjedelmesebb alfejezetben (368–419) Vörös Ferenc valójában a családnévalkotás módjaival és nyelvi eszközeivel foglalkozik. Az általa morfológiailag motiváltan nevezett névgyedeket rendszerezve az világlik ki, hogy mindkét nyelvben kiemelkedően a képzettek alkotják a legtöbb elemet számláló csoportot, de a családnévképzés a szlovák nyelvre jobban jellemző, mint a magyarra. A szóösszetétel mindkét nyelvben csekély mértékben járult hozzá e névfajta alkotásához, de ez is inkább a szlovákra jellemző. Az úgynevezett morfológiailag motiválatlan családnevek, vagyis a pusztá szótövekből (keresztnevékből, helynevekből), illetőleg azok rövidült alakjaiból állók kategóriájában ellenben szinte csak magyar elemek találhatóak (pl. *Albert*, *Benedek*, *Farkas*, *Gál*, *Kázmér*, *Lőrinc*, *Máté*; *Bogár*, *Borsa*, *Kósa*; *Bogdán*, *Zalka*, *Zombor*, *Végh* stb.).

A kutatópontok családneveit elemző utolsó alfejezet *A nyelvi kifejezőeszköz szempontjai* címet viseli (420–37). Ebben a szerző a mai nyelvhasználók értelmezése szerint valamely közszóval azonosítható elemeknek a jelentéseit választja vizsgálata tárgyául, s nevezi őket szemantikailag

(közvetetten) vagy hangalakilag (közvetlenül) motivált neveknek. Az összes egyebet (amelyek a névállományok meghatározó többségét adják, s amelyekben semmiféle jelentés nem ismerhető fel) motiválatlanak. A szemantikailag motiváltak közé a metaforikus és metonimikus jelentésváltozással keletkezettek sorolja. Az adatai alapján úgy tűnik, hogy ez a névalkotás a szlovák nyelvben némileg gyakoribb névkeletkezési módnak számít, mint a magyarban, de az egyes települések összes családnevét tekintve sehol nem haladja meg egyik nyelvben sem a 13%-ot. Hangalakilag (közvetlenül) motivált (hangutánzó, hangfestő) nevet a magyar névállományban nem talált Vörös Ferenc, a szláv/szlovák anyagban is csak néhányat, például: *Danajka, Chuchut, Vrzala; Hupka, Cáplák* stb.

7. Az értekezés befejezésében (*Összegzés; 438–41*) a szerző az előző fejezetekre visszautalva tömören áttekinti szlovákiai családnév kutatásának menetét, nehezítő körülményeit, eredményeit, más szakterületekhez való kapcsolódásait. Kiemeli a magyar és a szláv/szlovák névanyag párhuzamba állításának, a mennyiségi és minőségi jellemzők (azonosságok, hasonlóságok, eltérések) feltárásának szükségességét. Ismételten nyomatékosítja, hogy a (cseh)szlovák politikának és államhatalomnak a (hivatalos) névhasználatot is befolyásoló kényszerítő hatásai fokozatosan elvezetnek az ott élő magyarok azonosságtudatának a megváltozásához, nemzeti identitásuk elvesztéséhez, vagyis a megváltozott környezetbe került felvidéki magyarság az 1920-as évektől fokozatosan eljut nevének részbeni vagy teljes feladásához.

A kötet kiegészítő (10–13.) részei (442–580) a gazdag irodalomjegyzéket, a már említett, a családnevek adattáraként azok gyakoriságát összesítő *Melléleteket* és a diagramok jegyzékét tartalmazzák.

A kiadvány egészére jellemző, hogy részeinek logikusan, szorosan egymáshoz kapcsolódó szerkezeti felépítésével, tagolásaival, világos nyelvezetével, következetes, egyértelmű műszóhasználatával, állításait szemléltető apparátusa (táblázatok, diagramok, kördiagramok) gazdagságával, esztétikus formai megjelenítésével kiválóan segíti olvasóit a tartalom összefüggéseinek a megértésében és továbbgondolásában. A közeljövő névtanosi számára példát mutat adatainak pontos, differenciált kezelésével, a bennük rejlő ismeretek sokoldalú bemutatásának igényével és feltárásával.

A könyv által igen értékes monográfiával gazdagodott névtani szakirodalmunk. Sokféle tanulsággal szolgál mind a magyar, mind a szlovák személynevek kutatóinak, mind a diakrón, mind a szinkrón szemléletű elemzők számára. Az egyéb tudományterületek közül elsősorban a szociolingvisztika és a történelemtudomány művelői tudják hasznosítani kutatásaik során.

Bíró Ferenc